

Eleştirinin Sevimsizliği!

Erol AFŞİN
www.erolafsin.net

Bizim çoğunlukla yanlış olarak anımsadığımız eleştiri, sadece olumsuz görüşler dizisine denmiyor. Ama bir defa adı çıkmaya görsün! Bu kelimenin de hakkını verebilmek için zamana ihtiyaç var.

Her insan, kusursuz ve mükemmel olmak ister. Çalışmalarıyla, eserleriyle, hareketleriyle toplumda bir beğeni kazanmak ister. Bunu başarabildiği vakit de kendinden mutlusunu göremez etrafında...

Şu tabiatta gördüğümüz her şey insanlar içindir. Dolayısıyla duygular da iyisiyle, kötüsüyle insanlar içindir. Bir başkası tarafından beğenilme isteği herkeste belli oranda mevcuttur. Ölçü kaçınca da sorunlar başlar. İnsanlara tepeden bakarak insanları küçük düşürmek, erdemli bir insanın özelliklerinden değildir. Bazen bir şekilde eleştiriye maruz kaldığımız olabilir. "Sen şöylesin, böylesin" gibi başlayan ve uzayıp giden cümleler... Bunları duymaya başladığımız andan itibaren yüzümüz hemen değişir, somurtuveririz. Bunda haklı yönlerimiz olabilir ama eleştiriye irdelemek gerek...

Eleştirinin ne olduğunu tam anlamıyla kavrayıp zihnimizde ona gereken yeri ayırdık mı? Türk Dil Kurumunun sözlüğünde eleştiriye şu şekilde açıklama yapılmış:

1 Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit:

'Haklarında yazılan yüceltici eleştirileri de tam anladığımı söyleyemem. O zaman biraz komplekse kapılıyorum.' N. Meriç

2 Edebiyat: Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik.

3 Felsefe: Özellikle bilginin temellerini ve doğruluk durumunu inceleme, sınama, yargılama:

'Zengin seçenekleri dinlerken siz de muhayyilenizi, eleştiri bilincinizi bilemiş olurdunuz.' H. Taner

Açıklamasından da anlaşılacağı üzere "...doğru ve yanlış yanlarını" irdelemek amacıyla eleştirinin yapıldığını anımsıyoruz. Demek ki bizim çoğunlukla yanlış olarak anımsadığımız eleştiri, sadece olumsuz görüşler dizisine denmiyor. Ama bir defa adı çıkmaya görsün! Bu kelimenin de hakkını verebilmek için zamana ihtiyaç var. Eleştiri dendiği an, insan hemen savunma durumuna geçer ve yöneltilen soruları mağlup etmeye uğraşır. Bunu gören eleştirmen ise özeleştiri kavramını kullanarak, havayı yumuşatmaya çalışır.

Özeleştiri Nedir?

Sadece başkaları değil, kendimiz bile olumsuz eleştirilerin girdabında kalsak, boğulabiliriz. O yüzden başka kelimelerden yardım isteyebiliyoruz. Sanki o an bizi kurtaracakmış gibi... Özeleştiri için Türk Dil Kurumunun sözlüğünde şu açıklama yer almaktadır:

Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı, otokritik:

'Bizim yanlışlarımızın sonuçları yalnız bizi ilgilendirir olarak kaldıkça, özeleştirimiz güzel karşılanabilir.'

M. C. Anday

Demek ki özeleştiriye eleştiren değil, eleştirilen kişi yapar ki birini eleştirdiğimizde bu kelimedenden yardım istemek mana bakımından yanlış olur. Birgün bir edebiyat öğretmenini ziyarete gitmiştim. Azimli öğretmenimiz, öğrencilerine yazarlık konusunda ders veriyordu. Öğrenciler de yazdıkları hikâyeleri okuyorlar ve ardından birbirlerini eleştiriyorlardı. Bir bakıyorsunuz eleştirilen kişi, daha sonra arkadaşını acımasızca eleştiriyor ve kendince intikamını alıyordu.

Eleştiri, intikam almak amacıyla kullanılmamalıdır. Eleştiri, yıkıcı değil yapıcı olmalıdır. Örneğin birine karşı "Sanatçı bozuntusu, yazar bozuntusu..." gibi ta-

birlerle, hakarete varan sözlerle eleştirimizi dillendirmek, bizim eleştiri noktasında acizliğimizin göstergesidir. Eleştiri, bir fener edâsıyla yolumuzu aydınlatan bir kavram olarak yer almalı zihinlerde... İşte o vakit, eleştiri hedefine ulaşacak ve yanlış var ise doğruya odaklanacaktır.

Eleştiriye tam anlamıyla vâkıf olmadan yola çıkmak, karanlıkta fenersiz yola çıkmak gibidir. Zifiri karanlıkta bir şey göremeyeceğimizden, her şeyi kırıp geçebiliriz! Bir atasözünde "Ayıpsız dost arayan dostuz kalır" denmektedir. Çıktığımız bu yolda, bilgilerimizin yolumuzu aydınlatacak fenerler olması dileklerimizle...